

УДК:338.432

**ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ
ТОВАРОВИРОБНИКІВ УКРАЇНИ ВІДПОВІДНО ЄВРОПЕЙСЬКИХ
СТАНДАРТІВ**

О.В. Пашенко, кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри економічної теорії
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID 0000-0002-0603-8072
E-mail: opashchenko26@gmail.com

О.Б. Жарікова, кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри банківської справи та страхування
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID 0000-0002-1259-1712
E-mail: ele0309@ukr.net

О. В. Файчук, кандидат економічних наук,
доцент кафедри банківської справи та страхування
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID 0000-0003-1673-8408
E-mail: faychuk_olga@ukr.net

Анотація. В даній статті розкрито особливості підвищення якості молочної продукції товаровиробників України згідно Європейських стандартів якості. Здійснено аналіз відповідності молоко-сировини товаровиробників високим стандартам забезпеченості та якості, які являються нормою для провідних виробників світу, досліджено якість молоко-сировини закупленого переробними підприємствами від аграрних підприємств та ціновий механізм молокопереробних підприємств. За результатами досліджень виявлено, що найважливішими проблемами в Україні на ринку молочної продукції є недостатність пропозиції молока та переважною мірою низька його конкурентоспроможність та якість. Проведено комплексну оцінку виробництва молочної продукції підприємствами України і виявлено, що представлені підприємства мають потенціал щодо виробництва молоко-сировини, проте потребують інвестицій та державної допомоги. Встановлено, що ефективність молочних фермерів залежить від конкурентоспроможності продуктів, пропонованих споживачам. Оцінка конкурентоспроможності сировинного молока необхідна для прийняття обґрунтованих рішень щодо

виробництва та реалізації молочної продукції в Україні та за кордоном, зменшення закупівлі аналогічної імпортової продукції з підвищення якості та конкурентоспроможності продукції у виробників сировини. Доведено, що національний ринок молока можливо утримати лише високоефективним товаровиробникам, які мають можливість створювати всі необхідні технологічні умови для його виробництва, та вести постійний контроль щодо його якості, а також необхідно взяти напрям на створення високотоварних та технологічних молочних ферм, які б відповідали сучасним вимогам виробництва молока. Кооперація сільськогосподарських підприємств, організація сімейних ферм і переробників молочної сировини, з урахуванням досвіду розвинутих країн світу, вирішить проблему виробництва якісної молочної сировини і дасть можливість отримати її прибутки.

Ключові слова: *якість, молочна продукція, товаровиробник, європейські стандарти, виробництво, ринок, ціна, конкурентоспроможність.*

Актуальність. Однією зі складових продовольчих ринків в Україні є ринок молока та молочних продуктів, який повинен гарантувати доступ населення до молочної продукції у відповідній кількості, якості та асортименті. Адже молоко та молочні продукти є життєво необхідними у харчуванні, тому що мають у своєму складі важливі для людського організму вітаміни, ферменти мікроелементи. Україна має всі передумови для виробництва молока, тобто має розвинену селекцію, племінний фонд, кормову базу, інфраструктуру та ресурси, які задіяні у виробництві. Проте аналіз господарської діяльності товаровиробників молока показав, що існують проблеми, які стосуються якості молочної сировини, як найважливішого показника конкурентоспроможності молочної галузі. Тому ринок молока повинен постійно покращувати економічний стан молочної галузі та приваблювати інвестицій, а це приверне увагу державних та закордонних компаній та вирішить проблеми економічного та соціального розвитку в сільській місцевості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням проблем різних аспектів підвищення якості продукції товаровиробників, які гостро стосуються сучасного стану молокопереробної промисловості в країні, досліджували такі українські вчені: А.Е. Алімов, П.С. Березівський, Т.В. Божидарнік, В.В. Бондарець, А.П. Гайдуцький, Л.А. Головчук, П.С. Зав'ялова, Л.С. Іванов, А.С. Даниленко, М.М. Ільчук, А.Л. Солошонок, К.М. Куліш, М.К. Пархомець, П.Т. Саблук, І.П. Теплих, С.П. Ткачук, Т.І. Миронюк, С.В. Чугаєвська, С.О. Шевельова та інші.

Згадані вище автори визначають, що ринкова ситуація в Україні сприятлива для розвитку молочної галузі і країна має необхідні умови для її розвитку: сприятливий клімат, великі сільськогосподарські площі, родючість ґрунтів, історичний досвід сільського господарства, кваліфікований персонал та значний потенціал ринку молока. Разом з тим, робота вищезазначених авторів (які також підтверджені власними дослідженнями) пов'язана з наявністю

суттєвих проблем у розвитку підприємств молочного комплексу України, що потребує подальших досліджень розвитку цієї галузі в сучасних умовах та шляхів вирішення проблем, що виникли в даній галузі.

Метою статті. Метою написання статті є аналіз основних чинників підвищення якості молоко-сировини товаровиробників відповідно європейських вимог.

Матеріали і методи дослідження. Основними методами та інформаційною основою теми дослідження є: матеріали періодичних видань, праці науковців, інтернет джерела, статистична інформація, наукова та методична література. Також використано при дослідженні основні методи: метод статистичних групувань, економіко-математичний, розрахунково-конструктивний, кореляційно-регресійний.

Результати дослідження та їх обговорення. Молочне скотарство – це одна із стратегічних галузей тваринництва України. Основним завданням для українських товаровиробників молока є забезпечення населення якісними молочними продуктами. Нині Україна має дефіцит молочної сировини, особливо найвищої якості. Тому товаровиробникам молока необхідно взяти напрям на створення високотоварних та технологічних молочних ферм, які б відповідали сучасним вимогам виробництва молока.

В Україні згідно з даними Державної служби статистики спостерігається спад виробництва молока. Вперше за роки незалежності цей показник був менше 10 тис. т. Так, у 2019 р. в країні виробили 9663,2 тис. т. Це на 13,2 % менше порівняно з 2014 р. Тоді було вироблено 11132,8 тис. т. У господарствах населення виробництво молока скоротилося з 8485,3 тис. т до 6934,6 тис. т (-18,3%). При цьому на сільськогосподарських підприємствах цього виду продукції збільшилося з 2647,5 тис. т до 2728,6 тис. т (+0,3%) (табл.1).

Таблиця 1

Виробництво молока в господарствах різних організаційно-правових форм господарювання України*

Показники	Рік					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Поголів'я корів усього, тис. голів:	2262,7	2166,6	2108,9	2017,8	1919,4	1788,5
у тому числі:						
сільськогосподарські підприємства	529,2	505,1	484,6	466,6	467,8	438,6
господарства населення	1733,5	1661,5	1624,3	1551,2	1451,6	1349,9
Середній надій від однієї корови, кг:	4508	4644	4735	4820	4922	4976
у тому числі:						
сільськогосподарські підприємства	5027	5352	5643	6025	6190	6101
господарства населення	4363	4437	4473	4480	4559	4630
Валове виробництво молока, тис. тонн:	11132,8	10615,4	10381,5	10280,5	10064	9663,2
у тому числі:						
сільськогосподарські підприємства	2647,5	2669,2	2705,6	2765,7	2755,5	2728,6
господарства населення	8485,3	7946,2	7675,9	7514,8	7308,5	6934,6

*Джерело: дані Державної служби статистики України [2, 7].

Україна не виробляє достатню кількість молока, щоб забезпечити необхідну науково обґрунтовану норму споживання молока та молочних продуктів на душу населення (390 кг). Даний показник є обґрунтованим. По-перше, його вже було досягнуто на початку 90-х років, по-друге, Україна відноситься до країн, де молоко та молочні продукти складають третину добового раціону і по-третє, такого або й вищого рівня споживання досягнуто у розвинутих країнах світу [3]. В середньому населення України використовує лише 51,5% від науково обґрунтованої норми. Відповідно, обсяг споживання у 2019 р. становив 8428 тис. т, що на 12,0% менше, ніж у 2014 р. (табл. 2).

Таблиця 2

Обсяг споживання молока України у 2014-2019 рр.

Показники	Рік						2019 до 2014 рр.	
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	+/-	%
Обсяг споживання, тис. тонн	9581	8995	8942	8496	8355	8428	-1153,0	88,0
% обсягу споживання від загального обсягу виробництва	86,1	84,7	86,1	82,6	83,0	86,9	0,8	1,0
у розрахунку на 1 особу, кг	222,8	209,9	209,5	200	197,7	201	-22,3	90,0
% від рекомендованої норми споживання молока та молокопродуктів	57,1	53,8	53,7	51,3	50,7	52,8	-4,3	

**Джерело: розраховано за даними держстату України [2].*

Сьогодні українці споживають 201 кг молока та молокопродуктів, що менше на 10,0%, ніж споживання у 2014 р. Цей показник нижчий, ніж в країнах ЄС, де людина споживає 260 кг молочної продукції на рік. Основною причиною зниження стала не зміна раціону за рахунок збільшення в ньому частки продуктів преміум сегменту, а суттєве зменшення доходів українців протягом останніх 30 років внаслідок низки економічних криз, спричинених як внутрішніми, так і зовнішніми факторами [3]. Саме цим пояснюється висока частка витрат на харчування, яка в Україні у 2019 році була однією із найвищих у світі – понад 40% (на молочні продукти 14%). У розвинених країнах показник витрат на харчування не перевищує 15% [3]. А в такі країни як Уганда, Ангола, Бангладеш та Нігерія мають найбільший показник витрат на харчування у світі – 59% [3].

Із табл. 1 видно, що поголів'я щороку зменшується як у сільськогосподарських підприємствах, так і в господарствах населення. Кількість корів в усіх категоріях господарства скоротилася на 474,2 тис. голів, тобто на 21%. Подібна тенденція спостерігається як в сільськогосподарських підприємствах (-17,4%), так і в господарствах населення (-22,1%). Важливим фактором підвищення виробництва молока в господарствах є збільшення племінного поголів'я корів, поліпшення кормової бази, якості кормів, структури раціону та покращення умов утримання корів.

Головною проблемою, яка зумовлює погіршення якості молочної продукції України є недостатня його пропозиція, тобто дефіцит молоко-

сировини, який викликаний щорічним скорочення поголів'я корів і зменшенням обсягів виробництва молоко-сировини. Переробники гостро відчують цю нестачу, адже для ефективної їх роботи необхідне максимальне завантаження. Про формування дефіциту молоко-сировини свідчить також скорочення обсягів експорту та збільшення імпорту молочних продуктів. Про проблему якості молоко-сировини свідчить те, що частка виробленого молока в сільськогосподарських підприємствах становила 28,2 %, а в господарствах населення – 71,8%, для яких складно забезпечити контроль якості молочної сировини в процесі її реалізації.

Для виробництва молочних продуктів молокопереробні підприємства використовуються молоко-сировину вищого та першого гатунків, а більша частка молока, що надходить на молокопереробні підприємства є другого гатунку, яке може застосовуватися лише для виробництва сухого молока та казеїну.

Нині вітчизняна молочна галузь намагається перейти на більш високий якісний рівень виробництва молока, запровадивши високі стандарти безпеки та якості молочної продукції, які є нормою для провідних світових виробників. Основна вимога ЄС – це виробництво молока великотоварними підприємствами. Адже з якісної молоко-сировини вироблятимуться якісні молочні продукти, а це зумовить збільшення споживання її населенням, як в країні так і за її межами. Так в ЄС основним документом, що встановлює вимоги до якості та безпеки продуктів харчування, є Регламент (ЄС) № 853/2004 Європейського Парламенту та Ради від 29 квітня 2004 р., встановлює конкретні правила гігієни харчових продуктів, а саме дотримання норм загальної бактеріальної забрудненості, кількості соматичних клітин та кислотність молока. Наприклад, загальна кількість бактерій у молоці відповідно до регламенту ЄС 853/2004 становить не більше 100 000 /см³. Деякі молокозаводи в Європі встановили ще більш високі стандарти за власними стандартами, згідно з якими забруднення бактеріями становить 50 000 або навіть 30 000 одиниць /см³, кількість соматичних клітин становить 200 000 одиниць /см³, а в деяких випадках 150 000 одиниць /см³ [4]. Наприклад, у Норвегії та Великобританії загальна кількість бактерій у молоці становить не більше 20 000/см³, а кількість соматичних клітин у молоці не повинна перевищувати 150 000 /см³, у Данії – 30 000 / см³ та 200 000 см³, Німеччина 30 000 см³ та 300 000 см³, у більшості інших країн Європи 50 – 100 000 /см³ та 400 000 /см³, у США 10 000 /см³ та 225 000 /см³.

27 червня 2018 р. в Україні вступив в дію наказ №188 Національного органу стандартизації ДП «УкрНД НЦ», згідно якого з 01.01.2019 року набирає чинності державний стандарт ДСТУ 3662:2018 «Молоко-сировина коров'яче. Технічні умови» – документ, який встановлює вимоги для молока гатунків «екстра», «вищий» і «перший». Водночас, цим же наказом, скасовано національний стандарт ДСТУ 3662: 97 «Молоко коров'яче незбиране. Вимоги при закупівлі» в частині вимог до молока екстра, вищого та першого гатунків, а в частині вимог до молока другого гатунку – стандарт буде діяти до 01.01.2020 року [5]. Але із цієї дати буде встановлено дворічний перехідний період, протягом якого молоко 2-го гатунку буде прийматися, але виключно для

технічних цілей (корми для тварин, казеїн тощо). Тобто, до 1 січня 2020 року заготівля молока переробними підприємствами для виготовлення харчових продуктів продовжуватиметься. З 1 січня 2020 року по 1 січня 2022 року таке молоко продовжуватиме закуплятися, однак вже для виготовлення не харчових продуктів. Отже, немає заборони щодо закупівлі молока у населення переробними підприємствами.

На сьогодні в Україні розрізняють чотири гатунки молока. Відтак, “екстра” гатунку має загальну бактеріальну забрудненість до 100 тис./см³, вищий гатунку – до 300 тис./см³, перший гатунку – до 500 тис./см³, другий гатунку – до 3000 тис./см³[6]. Взагалі потрібно відійти від поняття гатунків молока, а оцінювати молоко згідно показників безпечності. Та оцінювати безпечне молоко чи ні.

12 березня 2019 року було прийнято Наказ "Про затвердження вимог щодо безпеки та якості молока та молочної продукції", згідно з яким мінімальний рівень молока, придатного для переробки, повинен відповідати наступним критеріям: забруднення бактеріями молока становить ≤ 100 тис. / мл; кількість соматичних клітин ≤ 400 тис. / мл, температура замерзання $\leq -0,520$ ° С (тобто без забруднення води), вона не містить інгібіторів.

Підвищення якості молока від другого гатунку до першого не вимагає значних витрат. Йдеться про дотримання гігієни персоналу і самих тварин. Персонал, задіяний у роботі з тваринами, повинен бути в чистому одязі, використовувати чисті рукавички, мити руки з милом або дезінфікувати їх. Для доїння потрібно застосовувати чисті ємності, бажано доїльний апарат або доїльну установку, які необхідно мити і дезінфікувати після кожного доїння. І звичайно, корови повинні підлягати ветеринарному огляду.

Статистичні дані сільськогосподарських підприємств свідчать (табл. 3), що за останні два роки в структурі обсягів випуску суттєво зменшилася питома вага вищого гатунку (-2,5%), першого гатунку (-0,6%), а також другого (-3,4%), але підвищилася питома вага молока гатунку “екстра” (+5,6%).

Таблиця 3

**Якість молока придбаного переробними підприємствами України
2018-2019 рр. за ДСТУ 3662:2018***

Показники	Сільськогосподарські підприємства			Господарства населення		
	2018 р.	2019 р.	2019 у % до 2018 рр.	2018 р.	2019 р.	2019 у % до 2018 рр.
Маса молока коров'ячого сирого, т	2560076	2428074	94,8	1054177	822211	78,0
у перерахунку на молоко сире встановленої базисної жирності	2719887	2610352	96,0	1088538	851134	78,2
у тому числі за гатунками:						
екстра	586213	710277	121,2	-	-	-
питома вага, %	21,6	27,2	-	-	-	-
вищого гатунку	1036222	937946	90,5	2340	822	35,1

питома вага, %	38,1	35,6	-	0,2	0,1	-
I гатунку	894588	844422	94,4	135510	101906	75,2
питома вага, %	32,9	32,3	-	12,5	12,0	-
II гатунку	193827	97069	50,1	903565	707916	78,3
питома вага, %	7,1	3,7	-	83,0	83,2	-
негатункового	9037	20638	228,4	47123	40490	85,9
питома вага, %	0,3	0,8	-	4,3	4,7	-
Із загальної маси молока коров'ячого сирого у натуральному виразі						
Охолодженого до 10° С	2173392	1884091	86,7	559024	354428	63,4
питома вага, %	84,9	77,6	-	53,0	43,1	-
Масова частка у купленому молоці коров'ячому сирому, %						
жиру	3,61	3,66	-	3,51	3,52	-
білка	3,11	3,13	-	2,96	2,94	-

** Джерело: дані Державної служби статистики України [7].*

Найбільша частка молока була придбана у переробних підприємствах Вінниці (19,7%), Полтаві (12,3%), Черкасах (7,3), Рівненська (7,2%). Високоякісне молоко продається компаніями в Вінниці і Полтавській області. Фермерські підприємства в цих регіонах продали “екстра” 30,4 % та 31,1 % і вищого гатунку 50,3 % та 41,3% від загального обсягу. У підприємств 6 областей у 2019 р. не було вироблено молока гатунку “екстра” (Волинській, Донецькій, Закарпатській, Запорізькій, Одеській, Чернівецькій).

Статистичні дані господарств населення свідчать (табл. 3), що за останні два роки в структурі обсягів випуску суттєво зменшилася питома вага вищого гатунку (-0,1%), першого гатунку (-0,5 %), але підвищилася питома вага молока другого гатунку (+0,2%). Господарства населення в основному реалізують молоко другого гатунку в 2019 році – 83,2%, частку першого гатунку – 12,0 %, а вищого – 0,1% [7] (табл.3). Причиною цього є те, що в господарствах населення використовується ручна праця, яка позначається на якості молочної сировини; часто спостерігається недотримання вимог утримання корів та порушення санітарно-гігієнічних норм, як наслідок висока бактеріальна забрудненість молочної сировини; можна спостерігати порушення технології доїння корів; майже відсутність первинної переробки молока та умов для охолодження.

Основна частка молока другого гатунку припадає на домогосподарства Київської області (100,0%), Рівненської (100,0%), Чернігівської (98,4%), Львівської (97,9%), Херсонської (97,2%) та Тернопільської (94,5 %). Такі показники є досить низькими для країн ЄС. Тому їм доведеться приймати рішення щодо збуту молока після остаточного скасування старого стандарту. А це в свою чергу може зумовити збільшення частки тіньового сектору на ринку молочних продуктів, приблизно на 20-25 відсотків.

Нині проблемою для молочних товаровиробників є поширення в суспільстві тенденцій здорового харчування, в межах яких збільшується споживання рослинного молока як альтернативи молочному [8].

Ще однією проблемою є використання в молочному скотарстві антибіотиків. Присутність антибіотиків в молоці створює проблеми для розвитку молочнокислих бактерій, і відповідно негативно впливає на процес виробництва кисломолочної продукції та сирів. Крім того, наявність антибіотиків в молоці та молочних продуктах в кількостях, що перевищують мінімальні рівні, які представлені в законодавчих документах показників безпеки харчових продуктів Європейського Союзу, а також в національних стандартах інших країн дозволяє визнати такі вироби непридатними для вживання [9]. Проте нині відсутня статистика щодо вироблення молока з антибіотиками. По-друге, враховуючи те, що ринок молока є дефіцитним, підприємства бояться втратити постачальників і намагаються домовитися, а інформація щодо надходження молока на переробку з антибіотиками приховується. По-третє відсутня фіксація кількості таких випадків [10].

Молочні продукти – це важливі продукти, які завжди затребувані на ринку. Щоб відповідати очікуванням ринку, молочні компанії не завжди використовують якісне молоко або вдаються до підробок через брак сировини і замінюють тваринні жири рослинними жирами. Цей факт приводить до погіршення якості готової продукції, обману споживачів і внаслідок поступової втрати сировини виробником конкурентних переваг на ринку. Тобто на ринку молочної продукції присутній великий обсяг фальсифікованої продукції. Споживачі купують фальсифікат на ринках, адже він має низьку ціну і відсутність інформації про склад молочних продуктів.

Гострою проблемою для товаровиробників молоко-сировини є ціновий механізм молокопереробних підприємств. Нині дефіцит якісної молочної сировини, зумовив підвищення ціни. Так, протягом останніх років ціна на молочну сировину зросла для сільськогосподарських підприємств у 2,28 рази, для господарств населення – в 2,08 рази рис.1. Проте ціни на молоко сировину сільськогосподарських підприємств перевищують ціни на молочну сировину господарств населення, це зумовлено тим, що вони виробляють більш якісну молочну сировину. Таке співвідношення цін господарств населення до сільськогосподарських підприємств у 2019 р. склало 81 відсоток рис.1.

Рис. 1. Закупівельні ціни молока молокопереробними підприємствами України, грн/т*

Джерело: дані Державної служби статистики України [7].

Отже, ціни є важливим стимулом до збільшення виробництва якісної молочної сировини та реалізації її молокопереробним підприємствам. Вони мають не лише забезпечувати відшкодування витрат на його виробництво, а й стимулювати зростання обсягів його виробництва та сприяти підвищенню рентабельності його виробництва.

Крім того, ціни на молоко-сировину – це витрати молокопереробних підприємств, які не можуть підвищувати ціну на молоко та молочну продукцію через низьку купівельну спроможність споживачів. Адже підвищення ними цін може зумовити скорочення обсягів споживання.

Таблиця 4

Ефективність виробництва молочної сировини у 2019 р.

Гатунки	Частка у надходженнях, %	Реалізовано, тис. т	Ціна реалізації, грн/л	Виручка, млн грн	Витрати, млн грн	Прибуток, млн грн	Рентабельність, %
Негатуноване	0,8	20,6	-	-	-	-	-
II гатунок	3,8	97,1	-	-	-	-	-
I гатунок	32,3	844,4	9,91	8,4	5,88	2,49	42,4
Вищий гатунок	35,9	937,9	10,30	9,7	8,06	1,60	19,8
Екстра	27,2	710,3	10,90	7,7	7,44	0,30	4,0
Усього	100	2610,4	-	25,8	21,37	4,39	20,6

** Джерело: дані Державної служби статистики України [7].*

Статистичні дані табл. 4 свідчать, що в розрізі гатунків із підвищенням ціни реалізації витрати збільшуються, а прибуток зменшується. Це зумовлено тим, що виробництво більш якісної молочної сировини гатунку “екстра”, вищого гатунку потребує значно більших затрат, оскільки необхідно вкладати кошти в гігієну та на засоби зберігання, порівняно із молоко-сировиною першого гатунку. Так, при ціні реалізації молоко-сировини першого гатунку 9,91 грн/л рентабельність його виробництва становить 42,4 %, а при ціні реалізації молоко-сировини гатунку екстра 10,90 грн/л – 4,0%. І подальше підвищення ціни зумовить збільшення витрат на виробництво більш якісної молоко-сировини.

Нині основними виробниками молока є господарства населення, де виробляється 71,8 % молоко-сировини і утримується 76 % корів. Мінімальні європейські вимоги до якості молока – 400 тис. соматичних клітин і не більше 100 тис. бактеріальних. Отримане шляхом ручного доїння ніколи не матиме таких показників, оскільки умови утримання тварин мають бути майже стерильні, із використанням спеціальних доїльних апаратів із функцією миттєвого охолодження та унеможливленням прямого контакту з повітрям [11]. Комплект такого обладнання доволі дорогий. Дозволити його собі може лише великотоварне виробництво, тоді як ніхто не купуватиме такий прилад, тримаючи дві чи навіть п’ять корів. Крім того, існують європейські стандарти з утримання тварин. Звичайні сараї не відповідають європейським нормам, це сприймається як порушення прав тварин і знуцання над ними. В Україні при вирощуванні тварини не контролюється використання преміксів, стимуляторів росту, а європейські закони чітко це регламентують, бо в першу чергу направлені на захист здоров’я людей [11]. Тому 83,2% молока, яке зараз виробляють господарства населення – другого гатунку.

Утриматись на ринку можуть лише високоефективні товаровиробники молока, які мають можливість створити необхідні технологічні умови для виробництва, а також здійснювати постійний контроль за якістю молока. Для цього необхідно організувати сімейні ферми в складі молочних кооперативів, які будуть обладнані сучасними системами доїння та утримання худоби. Кооперація сільськогосподарських підприємств, організація сімейних ферм і переробників молочної сировини, з урахуванням досвіду розвинутих країн світу, вирішить проблему виробництва якісної молочної сировини і дасть можливість отримати їй прибутки. Іншою умовою є державна підтримка, тобто держава має створювати програми реальної фінансової підтримки виробників молока, посприяти створенню обслуговуючої тваринницької інфраструктури, допомогти у підготовці кадрів з умінням господарювати за ринкових умов та надати у лізинг необхідне обладнання. Лише спільна праця товаровиробників молока, переробників та держави матиме можливість створити всі умови для отримання прибутків, виробництва якісної молочної сировини та стати потужним експортером молочної продукції.

Висновки та перспективи. Отже, основними виробниками молока є господарства населення, де виробляється 71,8 % молоко-сировини і утримується 76 % корів. Проте, необхідну якість молочної сировини можуть створювати великі товаровиробники (сільськогосподарські підприємства), сімейні ферми в

складі молочних кооперативів, в яких здійснюватиметься механічне доїння, очистка та охолодження молока, а також збалансоване використання всіх компонентів, що сприятимуть безпечності та отриманню якісної молочної сировини без залишків антибіотиків.

Підвищення ціни реалізації молоко-сировини у 2019 р. від 10 до 11 грн/л у розрізі гатунків зумовить збільшення витрат 1,3 рази та зменшення рентабельності в 11 разів. Причиною цього є те, що виробництво більш якісної молочної сировини потребує більших затрат, пов'язаних із вкладанням коштів в гігієну та на засоби зберігання. Лише спільними діями виробників та переробників молока, громадських організацій та держави можна досягти трансформації всієї галузі.

Список використаних джерел:

1. Конкуренентоспроможність продукції скотарства і птахівництва України в системі євроінтеграції: монографія /Льчук М. М., Коновал І. А., Мельникова І. В. та ін. – К.: Вид-во ТОВ «Аграр Медіа Груп», 2015. – 321 с.

2. Сільське господарство України за 2018 р.: стат. збірник // Державна служба статистики України: за ред. Н.С. Власенко. – К., 2019. – 400с.

3. Козак О. Тенденції споживання молочних продуктів в Україні. Вплив пандемії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу Infagro.com.ua/ua/2020/04/21/olga-kozak-predstavnik-ifcn-v-ukrayini-providniy-naukoviy-spivrobitnik-nnts-iae-tendentsiyi-spozhivannya-molochnih-produktiv-v-ukrayini-vpliv-pandemiyi.

4. Нові стандарти безпечності та якості молока [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://milkua.info/uk/post/novi-standarti-bezpecnosti-ta-akosti-moloka>.

5. З 1 січня почали діяти нові стандарти щодо якості молока. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://infagro.com.ua/ua/2019/01/09/z-1-sichnya-rochali-diyati-novi-standarti-shhodo-yakosti-moloka>

6. Від кількості до якості: аналіз ринку молочної продукції в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pro-consulting.ua/pressroom/ot-kolichastva-k-kachastvu-analiz-rynka-molochnoj-produkcii-v-ukraine> (дата звернення 16.09.2020)

7. Чагаровський О. П. Фальсифікація молока. Методи визначення. Практичні рекомендації. Навчальний посібник. /О. П. Чагаровський, Н. А. Ткаченко, Т. А. Лисогор., 2016 р. – 127с.

8. Методи та засоби визначення показників якості продукції: навчальний посібник / Т.З. Бубела та ін. Львів : Львівська політехніка, 2012. - 292 с.

9. Беззуб І. Торгівля домашньою сільськогосподарською продукцією заборонити чи дозволити. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1355:torgivlya-domashnoyu-silskogospodarskoyu-produktsieyu-zaboroniti-chi-dozvoliti&catid=8&Itemid=350

10. Розвиток ринку молока та молочної продукції в Україні : Монографія / Ільчук М.М., Пащенко О.В., Андросович І.І. – К.: ТОВ «Аграр Медіа Груп», 2016. – 428 с.

11. Pashchenko O.V., Zharikova O.B. Increasing the competitiveness of Ukrainian dairy products in line with European standards // International Journal of Scientific and Technological Research www.iiste.org Vol 4, No.10, 2018.

REFERENCES

1. Konkurentospromozhnist' produkciï skotarstva i ptahivnyctva Ukraïny v systemi jevrointegracii': monografija [Animal husbandry and poultry products competitiveness in Ukraine] / Il'chuk M. M., Konoval I. A., Mel'nykova I. V. ta in. K.: «Agrar Media Grup», 2015. 321 s.

2. Sil's'ke gospodarstvo Ukraïny za 2018 r.: stat. Zbirnyk. [Ukrainian agriculture in 2018] Derzhavna sluzhba statystyky Ukraïny / za red. N.S. Vlasenko. K., 2019. 400s.

3. Kozak O. Tendencii' spozhyvannja molochnyh produktiv v Ukraïni. Vplyv pandemii'. [Dairy products consuming in Ukraine] Infagro. 21.04.2020. URL: infagro.com.ua/ua/2020/04/21/olga-kozak-predstavnik-ifcn-v-ukrayini-providniy-naukoviy-spivrobitnik-nnts-iae-tendentsiyi-spozhyvannya-molochnih-produktiv-v-ukrayini-vplyv-pandemiyi.

4. Novi standarty bezpechnosti ta yakosti moloka. [New standards for milk safety and quality] MilkUa.info. 11 lypnja 2019. URL: <http://milkua.info/uk/post/novi-standarti-bezpechnosti-ta-akosti-moloka>.

5. Z 1 sichnja pochaly dijaty novi standarty shhodo yakosti moloka. [New standards for milk safety and quality of 1 January] Infagro. 9.01.2019. U materialii Agropolit.com. URL: <https://infagro.com.ua/ua/2019/01/09/z-1-sichnya-pochali-diyati-novi-standarti-shhodo-yakosti-moloka>.

6. Vid kil'kosti do yakosti: analiz rynku molochnoi' produkciï v Ukraïni. [From quantity to quality: dairy market analysis] Pro-Consulting. Analityka 22.03.2019. URL: <https://pro-consulting.ua/ua/pressroom/ot-kolichestva-k-kachestvu-analiz-rynka-molochnoj-produkciï-v-ukraine> (data zvernennja 16.09.2020)

7. Chagarovs'kyj O.P. Tkachenko N.A., Lysogor T.A. Fal'syfikacija moloka. Metody vyznachennja. Praktychni rekomendacii': navch. posib. [Milk falsification. Detection methods. Practical recommendations] / za zag. red. O.P. Chagarovs'kogo. Kyïv: NUHT, 2016. 118 s.

8. Bubela T.Z., Stoljarchuk P.G., Pohodylo Je.V., Mihaljeva M.S., Van'ko V.M. Metody ta zasoby vyznachennja pokaznykiv yakosti produkciï': navch. posib. [Methods and tools for products quality determination] L'viv: L'vivs'ka politehnika, 2012. 292 s.

9. Bezzub I. Torgivlja domashn'oju sil's'kogospodars'koju produkcijeju: zaboronyty chy dozvoljaty. [Private farms agricultural production sale: permit or ban] Centr doslidzhen' social'nyh komunikacij NBU v SIAZ NJuB FPU. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1355:torgivlya-domashnoyu-sil'skogospodarskoju-produktsieyu-zaboroniti-chi-dozvoliti&catid=8&Itemid=350

10. Il'chuk M.M., Pashhenko O.V., Androsovykh I.I. Rozvytok rynku moloka ta molochnoi' produkci' v Ukraini: monografija. [Milk market and dairy products development] Kyi'v: «Agrar Media Grup», 2016. 428 s.

11. Pashchenko O.V., Zharikova O.B. Increasing the competitiveness of Ukrainian dairy products in line with European standards. International Journal of Scientific and Technological Research www.iiste.org. [435-441]. - 2018. Vol 4. No 10.

IMPROVING THE COMPETITIVENESS OF DAIRY PRODUCTS OF UKRAINIAN PRODUCERS IN ACCORDANCE WITH EUROPEAN STANDARDS

Pashchenko O., Zharikova O., Faychuk O.

***Abstract.** This article reveals the features of improving the quality of dairy products of Ukrainian producers in accordance with European quality standards. The paper deals with the analysis of conformity of milk raw producers to high standards of safety and quality the world leading producers meet. The quality of raw milk bought by processing enterprises from the agrarian enterprises and the price mechanism of milk processing enterprises is investigated. According to the research results, milk supply shortage and its low competitiveness and quality the are the most important problems in Ukrainian dairy market. A comprehensive assessment of dairy production by Ukrainian enterprises reveals that the studied enterprises have the potential for raw milk production, but they need investment and government support. It is established that the efficiency of dairy farmers depends on the competitiveness of products offered to consumers. Assessment of the raw milk competitiveness is necessary to make informed decisions on dairy products manufacture and sale in Ukraine and abroad as well as for reducing the purchase of similar imported products and improving the quality and competitiveness of raw materials. It is proved that the national milk market can be maintained only by highly efficient producers who have the opportunity to create all necessary technological conditions for its production, and to constantly monitor its quality. In addition, it is necessary to focus on creating high-quality and technological dairy farms that meet modern requirements for milk production. Cooperation of agricultural enterprises, family farms and raw milk processing enterprises, taking into account the experience of developed countries, will solve the problem of high quality raw milk production and give the opportunity to make a profit.*

***Keywords:** quality, dairy products, commodity producer, European quality, production, standard, price, competitiveness.*